

(Artikel publicerad i Bygg & Teknik, nr 3, 2006, nedan presenteras enbart råmanus, utan bilder och layout)

KONSTFACK SATSAR PÅ AKUSTISK DESIGN

Intresset för ljud har ökat, både miljömässigt och konstnärligt. Ljud är inte längre enbart knutet till akustik och musik utan även till konst, arkitektur, design, inredning, miljöforskning med mera. Ljud utgör ett område som befinner sig i början av en expansiv utveckling. Det är möjligt att via ljud – i kombination av en konstnärlig, musikalisk, arkitektonisk och akustisk insikt – designa en miljö. Det här är något som har fångats upp på Konstfack i Stockholm, som nu satsar på att bemöta det ökade behovet av att integrera ljudmediet inom forskning och utbildning.

Jag har tidigare i ett par artiklar i Bygg & Teknik belyst hur ämnesområdena akustik och design har börjat närma sig varandra i byggprojektering och i forskning. Förra året skrev jag tillsammans med Leif Rydén vid Ingemansson Technology om akustisk design i projekteringen av Citybanans två stationer (*Akustisk Design i Citybanan*, nr. 3, 2005). För sju år sedan gjorde jag en internationell utblick över forskning inom akustisk design (*Akustisk design - vad är det?*, nr. 3, 1999). Nu har akustisk design fått fotfäste inom forskning och utbildning i Sverige.

Man kan idag notera hur designers – formgivare, industridesigners med flera – börjar intressera sig för ljudmediet mer och mer. En bidragande orsak är att ljuden ständigt ökar i vår omgivning. Köksutrustningen låter, hemelektroniska produkter låter, trädgårdsredskap låter, leksaker låter, mobiltelefoner låter, etcetera. Ljuden är en del av vår vardag på ett helt annat sätt än tidigare. Det här har inneburit ett ökat intresse för akustisk design, både bland producenter och bland konsumenter. Det finns numera en större insikt om att design inte bara handlar om färg, form och taktila kriterier, utan att ljuden är en viktig komponent som påverkar hur vi uppfattar en produkt. Även konstnärer använder sig av ljud alltmer i sina arbeten. Vid senaste Venedigbiennalen deltog Sverige med två ljudkonstinstallationer. Arkitekter har börjat uppmärksamma behovet av att integrera akustisk design i sin verksamhet. Dagens trend med minimalistiska inredningar i restauranger och fik, öppna kontorslandskap och gallerior, stora glasade ytor och öppna planlösningar i bostäder har skapat stora problem med överhörning, bullerstörningar, dålig taluppfattbarhet och komfort. Därför börjar nu alltfler arkitekter intressera sig för hur man kan integrera rumsakustiska kvaliteter i den arkitektoniska gestaltningen. Det gäller inte bara rumsform och inredning, utan även design av diffusorer, tak- och väggabsorbenter.

Konstfack, Sveriges äldsta konst- och designhögskola, har utbildat generationer av bildpedagoger, konsthantverkare, konstnärer, designers och arkitekter. Idag erbjuder Konstfack kandidat- och magisterutbildningar inom åtta områden: bildpedagogik, keramik och glas, grafisk design och illustration, industridesign, inredningsarkitektur och möbeldesign, metallformgivning, konst och textil. Nu har ljudmediet även fått fäste på Konstfack; dels i utbildningen på en institutionell nivå, och dels som särskilt forskningsområde. Jag tänkte i denna artikel göra en genomlysning om detta.

Audio Design Studio

Konstfack satsar nu på att etablera en Audio Design Studio. Den ska omfatta utbildning och forskning, och även fungera som mötesplattform för representanter från näringslivet och från universitetssfären. Tanken är att etablera en interdisciplinär studio genom att samla teknik och specialistkompetenser under ett och samma tak. Studion består av ett team av personer med kunskaper om rumsakustik, ljuddesign, ljudredigerings teknik, ljudkonstinstallationer, konst, arkitektur, musik och pedagogik mm. Teknik och kompetens ska vara tillgänglig för forskningsprojekt och för lärare och studenter vid de olika institutionerna, samt även för skolans utställningsverksamheter. Det finns idag ingen motsvarande studio i Sverige, utan det här skulle bli unikt för Konstfack.

Studion kommer att satsa på kunskapsutveckling inom följande områden: ljudsättning och rumsakustisk utformning (Inredningsarkitektur); ljudproduktdesign (Industridesign); ljudkonst

(Konst); ljudmediet som pedagogiskt redskap (Lärarytbildningen); audiomedieproduktion (Grafisk Design) och även musikproduktion, inspelning och videoredigering. Forskningen kommer att inriktas mot interdisciplinär metod- och kunskapsutveckling, främst inom akustik, arkitektur och musik.

Nätverk

Inom ramen för uppbyggnaden av Audio Design Studion satsar Konstfack även på att etablera ett nätverk med företrädare från näringslivet och offentliga sektorn, för kunskapsutbyte och sponsring av studions verksamheter.

Sennheiser AB, agenturföretag inom området professionellt ljud och ljudåtergivning, är med och sponsrar studion med avancerad ljudteknik, främst olika typer av högtalaranläggningar.

Ingemansson Technology är med i studions verksamheter, både med teknik och med kunskapsutveckling. För närvarande pågår forskningsprojektet Design av rumsakustiska kvaliteter, tillsammans med White Arkitekter AB. Projektet syftar till att utveckla och testa en metod för integrering av rumsakustiska kvaliteter i arkitektonisk gestaltning. Metoden ska även fungera som ett gemensamt designverktyg för arkitekter och akustiker. Projektet är samfinansierat genom Whites forskningsstiftelse, Ingemansson och ARKUS (Arkitekternas branschorganisation). Ingemansson är även delaktig i Konstfacks olika utbildningsverksamheter.

Diskussioner pågår med Share Studio på Interaktiva Institutet (II), genom Peter Becker och Peter Lundén, om att skapa en gemensam plattform för forskning och utbildning inom ljuddesign och akustik. II är även intresserade av att bygga upp studion, bland annat med kunskap och teknik som gör det möjligt att testa och demonstrera auraliseringar.

Forskning

Förra året (2005) inleddes forskningsprojektet *Transmission – urbana experiment kring ljudkonst och ljudrum*; ett konstnärligt forskningssamarbete mellan tonsättare, arkitekter och akustiker. Projektet genomförs av Urban Sound Institute (USIT) och är finansierat av Vetenskapsrådet. USIT består, vid sidan av undertecknad, av Catharina Dyrssen (docent och forskningsansvarig vid Chalmers Arkitektursektion), Anders Hultqvist (tonsättare, professor i komposition vid Göteborgs Musikhögskola), Staffan Mossenmark (ljudkonstnär och lektor vid Göteborgs Musikhögskola) samt Per Sjösten (Tekn Dr i rumsakustik). Projektet löper under 2005-06 med huvudvikt lagd vid ett antal konstnärliga experiment med tillhörande analyser kring ljud-ljudkonst-ljudrum-arkitektur. En delredovisning ägde rum vid en utställning på Lunds konsthall i januari 2006. Nästa redovisning sker i form av en workshop och utställning på Svenska Kulturinstitutet i Paris i juni 2006 (www.urbansound.org).

Nu i år kommer ett internationellt forskarnätverk att etableras på Konstfack, genom samverkan med forskare knutna till det franska institutet Cresson (Centre de recherche sur l'espace sonore et l'environnement urbain), bildat 1979 i Grenoble (www.cresson.archi.fr). Nätverket har stor betydelse, dels som partner i ett avancerat kunskapsutbyte, dels som kontaktpunkt för att inom några år kunna placera en forskning vid Konstfack i den internationella forskningsfronten och att skapa gemensamma, EU-finansierade forskningsprogram.

Utbildning

Under det senaste året har Konstfacks olika institutioner börjat integrera ljudmediet i utbildningen.

Institutionen Inredningsarkitektur & Möbeldesign har genomfört flera kurser i akustisk design och rumsakustik. Kurserna har bland annat handlat om hur rumsakustiska kvaliteter kan integreras i den arkitektoniska gestaltningen.

Institutionen Interdisciplinära Studier (IS) har genomfört en kurs där studenterna fick arbeta med ljudmediet i en urban kontext. I kursen undersökte studenterna stads ljudens rumsliga föränderlighet, klangliga verkan, uppbyggnad och komposition. Syftet var att utveckla kunskaper om akustiska, arkitektoniska och konstnärliga formuttryck och vilka effekter de har i det offentliga rummet.

En annan kurs som genomförts vid IS är Hör Upp Stockholm! som är ett samarbete mellan Konstfack och Gallerian på Hamngatan i Stockholm. Under tio dagar i april omformade studenterna Gallerian till en konst- och konserthall, ljudlabb, forsknings- och experimentverkstad. Arton olika ljudkonstinstallationer placerades i Gallerian. Projektet är unikt eftersom det är första gången en så stor offentlig miljö som Gallerian iscensätts med ljudkonst. I samband med utställningen arrangerades ett offentligt seminarium tillsammans med Svensk Form. Seminariet var inriktat på ett samtal om ljudens estetiska, sociala och kulturella betingelser för upplevelser och gestaltningar i staden. Teman för seminariet var "Ljudkonst och ljuddesign i det offentliga rummet", respektive "Akustisk stadsplanering – utopi eller verklighet" (www.gallerian.se/husthlm).

Diskussioner pågår om att starta en kurs på Institutionen för Industridesign, där studenterna ska få arbeta med ljudproduktdesign i samverkan med Ingemansson Technology och Electrolux designgrupp.

Ett flertal studenter från Konstfacks olika institutioner arbetar med ljudmediet i sina kandidat- och magisterexamina. Luleå Tekniska Högskola har placerat en utbytesstudent på Konstfack, som gör ett examensarbete om rumsakustik och design.

Framtiden

Framtiden ser således ljus ut. Inom en snar framtid kommer studenter att examineras från Konstfack med kunskaper om hur ljud fungerar som designredskap: arkitekter som kan integrera rumsakustiska kvaliteter i den arkitektoniska gestaltningen; industridesigners som kan grunderna i ljudproduktdesign; lärare som kan tillämpa ljudmediet som pedagogiskt redskap; textilkonstnärer som formger absorbenter; grafisk designers som har insikt om ljudens semiotik och konstnärer som kan skapa ljudskulpturer i offentliga miljöer.

Björn Hellström

Arkitekt SAR/MSA, Tekn Dr
Forskare vid Konstfack
Akustisk designer vid Ingemansson Technology AB

För mer info se: www.acousticdesign.se